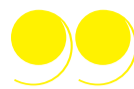

حضور خواهر طاهره در هیأت سه نفره حامل پیام امام خمینی (ره) به گورباچف یک اتفاق بزرگ تاریخی بود. در حالی که در مصاحبه‌ای به این نکته اشاره داشته که در آن زمان در گزارش‌های تلویزیونی او را نشان نداده‌اند و این امر موجب تعجب بود

زن مثل خواهر دباغ می خواهیم

مرضیه دباغ؛ الگویی تمام عیار برای دختران امروز

معصومه زورمند
پژوهشگر

تمامی عکس‌های دوران حیاتش از جوانی تا پیری را که نگاه می‌کنیم، یک ویژگی مشترک مخاطب را جذب می‌کند و آن تصویر انسانی بی‌نهایت مهربان و توأم با یک صلابت خاص زنانه است. ۲۷ آبان ماه سال ۱۳۹۵ بود که خبر درگذشت او را اعلام کردند. فرقی نمی‌کند او را با اسم مرضیه دباغ، خواهر طاهره، خواهر زینت احمدی نیلی، مادر انقلاب یا مادر بزرگ انقلاب بشناسیم؛ چرا که همه افراد نزدیک به او، بر این نکته اذعان دارند که هیچگاه برای خود به دنبال اسامی و القاب نبود و چه بسا همین ویژگی او را با آنکه در متن وقایع انقلاب بود در حاشیه تاریخ امروز قرار داد.

سال‌ها مبارزه علیه رژیم طاغوت، تحمل شکنجه و زندان، محافظ شخصی امام بودن در نوفل لوشاتو، نخستین فرمانده سپاه همدان و تنها زن فرمانده سپاه بودن و همچنین عضویت در تیم حامل پیام حضرت امام خمینی (ره) به گورباچف تنها بخشی از فعالیت‌های اثرگذارش بوده است. در همین راستا رهبر معظم انقلاب نیز وی را چنین توصیف می‌کنند: «ما زن مثل خواهر دباغ می‌خواهیم، من لذت می‌بردم آن زمانی که ایشان در فرماندهی سپاه همدان بودند، مانند شیر می‌گرید و مردها را فرماندهی می‌کرد». با همه این تفاسیر باید در پی پاسخ به این سؤال بود که چرا مرضیه دباغ را که می‌تواند الگویی انسانی برای همه اعم از زن و مرد باشد، کمتر کسی می‌شناسد؟ تا چه میزان رسانه‌های مکتوب و تصویری برای معرفی مرضیه دباغ یا به تعبیر رهبری بانوی مبارز انقلابی خستگی‌ناپذیر نقش ایفا کرده‌اند؟

کتاب «خاطرات مرضیه حدیدچی (دباغ)» نخستین و به نوعی مهم‌ترین اثر مکتوب درباره این شخصیت است که به صورت خاطراتی از زبان خود خواهر دباغ توسط محسن کاظمی نقل شده است. در این کتاب داستان زندگی خواهر طاهره از دوران کودکی آغاز شده و تا فعالیت‌های پس از انقلاب همچون عزیمت به مسکو با جزئیات و به خوبی روایت می‌شود. همچنین این کتاب نه تنها در برگیرنده خاطرات این زن مبارز در فراز و فرود زندگی است بلکه به انحصار مردانه روایت تاریخ انقلاب اسلامی پایان داده و به نقش مستقیم زنان در فرایند شکل‌گیری انقلاب می‌پردازد و از این حیث اثری قابل تقدیر است. همچنین کتاب‌های دیگری با عناوین «پرواز با نور»، «خواهر طاهره» و «زنی از تبار الوند» از دیگر آثاری هستند که ابعاد مختلف خاطرات زندگی انقلابی او را بیان می‌کنند.

در زمینه فیلم و مستند آثار معدودی تولید شده است. «بانوی مبارز» نام مستندی است که در سال ۱۳۹۰ به کارگردانی «پناه‌خدا رضایی» با همکاری مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی در قالب پرتره ساخته شد. مرضیه دباغ در این مستند با بیانی شیوا و ساده مجموعه فعالیت‌های مبارزاتی خود را در یک ساعت و نیم روایت می‌کند. این فیلم با توجه به آنکه دوربین با خواهر دباغ همراه شده و لوکیشن‌هایی از زمان استقرار وی در سوریه و لبنان را به تصویر می‌کشد، فضایی جذاب برای بیان خاطرات شفاهی فراهم کرده و مخاطب را خوبی با خود همراه می‌کند؛ اما همچنان در انتهای مستند بخش‌های زیادی از زندگی‌اش ناگفته می‌ماند. همچنین کارگردان این مستند پس از درگذشت مرحومه دباغ ادعا کرد که فیلمنامه فیلمی با عنوان «هم‌نفس با کوه» در زمان حیات وی آماده شده و مرحومه نیز فیلمنامه را تأیید کرده بود اما به دلیل خلف وعده سرمایه‌گذاران به تولید نرسیده است. البته خبری در پاییز سال گذشته، مبنی بر پخش سریالی از زندگی مرضیه دباغ اعلام شد که موجب امیدواری و خوشحالی کوتاه‌مدت کسانی شد که این بانوی مبارز را می‌شناختند؛ «آتش در گلستان» نام این سریال بود که بهمن ماه از شبکه پنج به نمایش درآمد. خوشحالی کوتاه از آن جهت بود که محتوای سریال پرداخت درخور و شایسته‌ای به زندگی این بانوی مبارز و انقلابی نداشت و مخاطب زیادی جذب نکرد. به گفته منتقدین، به رغم وجود نقاط ویژه در زندگی مبارزاتی وی، بخشی انتخاب شد که در خاطرات خود گفته‌اش نیز پررنگ نبوده است. اگرچه این سریال به زمان فرماندهی او در سپاه همدان و حضور در غائله کردستان اشاره داشته و یک واقعه مهم است اما با توجه سایر فعالیت‌های مهم و

فرقی نمی‌کند
او را با اسم
مرضیه دباغ،
خواهر طاهره،
خواهر زینت
احمدی نیلی،
مادر انقلاب یا
مادر بزرگ انقلاب
بشناسیم؛ چرا که
همه افراد نزدیک
به او، بر این نکته
اذعان دارند که
هیچگاه برای خود
به دنبال اسامی
و القاب نبود و
چه بسا همین
ویژگی او را با آنکه
در متن وقایع
انقلاب بود در
حاشیه تاریخ امروز
قرار داد

یادداشت

مانع‌تراشی بر سر راه زن ایرانی

تأملی بر درخواست اخراج ایران از کمیسیون مقام زن

شیمای علی‌آبادی

دانشجوی دکتری مطالعات زنان

UNCSW
COMMISSION ON THE STATUS
OF WOMEN

دیگرانی که خود را مشفق نسبت به حقوق زنان می‌دانند، حتی اگر زن ایرانی را در مسیر توسعه هم بخواهند، با تصمیم ناپردانه درخواست اخراج ایران از کمیسیون مقام زن، مسیر هم‌افزایی و مشارکت بین‌المللی را از زنان ایرانی سلب می‌کنند و این خود، تناقضی جدی و بی‌پاسخ است که برای نسل‌ها در ذهن میلیون‌ها زن ایرانی بی‌پاسخ خواهد ماند.

کمیسیون مقام زن (CSW)، به‌عنوان زیرمجموعه شورای اجتماعی اقتصادی سازمان ملل متحد (ECOSOC)، در سال ۱۹۴۶ تأسیس شد تا خلأ حضور فعال زنان در تصمیم‌سازی سازمان ملل را پر کرده و همچنین توان‌افزایی زنان در کشورهای مختلف را پیگیری کند. این کمیسیون به‌عنوان قدیمی‌ترین سازگار حقوق بشری همچنان نقش کلیدی در سیاست‌گذاری حوزه زنان را به عهده دارد و فعالیت‌های اجرایی نهاد زنان ملل متحد (UN WOMEN) و آژانس‌های تخصصی که در همکاری نزدیک با آن کار می‌کنند، همه و همه حول سیاست‌های اتخاذی این کمیسیون معنا می‌یابند.

کمیسیون مقام زن بدین ترتیب با مأموریت اعلامی ارتقای برابری و توسعه، در تمام موضوع‌های مرتبط با به عبارتی تمام اهداف توسعه پایدار از جمله مشارکت سیاسی زنان در مناصب تصمیم‌ساز، اشتغال، آموزش و محیط زیست ورود دارد. کمیسیون ضمن هنجارسازی، در صورت نقض صریح حقوق زنان، اقدام فوری انجام می‌دهد. همچنین، منشأ اثرات بلندمدت است که بهترین نمونه آن، تلاش برای پایان دادن به خشونت علیه زنان است که منجر به تصویب اعلامیه محو خشونت علیه زنان در مجمع عمومی سازمان ملل شد.

هرچند به لحاظ گفتمانی کمیسیون مقام زن مانند دیگر نهاد‌های سازمان مللی خالی از چالش نیست اما نتایج توافقی که سالانه مصوب می‌شود عموماً اجتماعی و یا درج نظرات کشورهای به اصطلاح در حال توسعه و همچنین تا حدی پذیرای تفاوت‌های گفتمانی است. علاوه بر این، در عضویت آن برخلاف نهاد‌های بسیار متعددی چون شورای حقوق بشر، فضای مشارکت تاکنون برای کشورهای مختلف نسبتاً باز بوده است. ۴۵ عضو این نهاد بین‌المللی برای دوره ۴ ساله و با رأی اعضای اکوسوک به شکلی دموکراتیک انتخاب می‌شوند. جمهوری اسلامی ایران آوریل ۲۰۲۱، برای سومین بار، به اتفاق آرا ۴۳ رأی از ۵۴ رأی - به‌عنوان عضو کمیسیون مقام زن انتخاب شد و این دستاورد ارزشمند با تلاش‌های دستگاه دیپلماسی کشورمان مورد تصویب قرار گرفت.

عضویت ایران در این کمیسیون تا سال ۲۰۲۶ یک فرصت قابل توجه است. در اجلاس جهانی مقام زن که سالانه در نیویورک برگزار می‌شود و همچنین نشست‌های دوره‌ای از این دست، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند الگویی خوبی را از زن مسلمان ارائه داده و مسائل و چالش‌های حقوق زنان را با کشورهای مختلف به بحث و بررسی گذارد. ایران همچنین با حق رأی، ارائه نقطه‌نظر در مفهوم‌سازی بین‌المللی و ارائه راهبردهایی برای ارتقای وضعیت و حقوق زنان می‌تواند مؤثر واقع شود. این در حالی است که در روزهای اخیر و پس از هجمه رسانه‌ای و بروز هرج و مرج اجتماعی، مدعیان حقوق بشر اعم از برخی کشورها و نهاد‌های مدنی اپوزیسیون، تحرکاتی مبنی بر اخراج ایران از این کمیسیون نشان داده‌اند. در این راستا لازم است چند نکته فنی و حقوقی تبیین شود: اول آنکه، عضویت ایران بر مبنای قانونی و مبتنی بر حقوق بین‌الملل و با رأی بالای اعضای اکوسوک صورت گرفته و تاکنون نیز توانسته همکاری خوبی با این نهاد بین‌المللی در عرصه زنان داشته باشد. دوم، کشورهایی فرصت عضویت در این کمیسیون را می‌یابند که عموماً سطح قابل قبولی از حیث رکوردهای توسعه به‌عنوان نمونه در آموزش، بهداشت، مشارکت اجتماعی و اقتصادی و... دارند و ایران از این نظر برای ره‌دندگان شرایط مقبولی داشته است. علاوه بر فرایند دموکراتیکی که با این تصمیم ناگهانی زیر سؤال می‌رود، نباید فراموش کرد که در قطعنامه تأسیسی کمیسیون مقام زن و آیین کار اکوسوک، هیچ بند تصریحی در خصوص تعلیق عضویت یا اخراج اعضا وجود ندارد و ایجاد رویه‌های جدید برای اعمال زور و با انگیزه صرفاً سیاسی می‌تواند کمیسیون مقام زن را برای همیشه در مسیری سیاست‌زده و معیوب درگیر کند. به علاوه، دیگرانی که خود را نسبت به حقوق زنان مشفق می‌دانند، حتی اگر زن ایرانی را در مسیر توسعه هم بخواهند، با این تصمیم ناپردانه مسیر هم‌افزایی و مشارکت بین‌المللی را از زنان ایرانی سلب می‌کنند و این خود، تناقضی جدی و بی‌پاسخ است که برای نسل‌ها در ذهن میلیون‌ها زن ایرانی بی‌پاسخ خواهد ماند. به هر حال، چنانچه این امر بی‌سابقه صورت پذیرد، باید دوباره به تاریخ ۷۶ ساله کمیسیون مقام زن نگرست و بررسی کرد جهانی که شاهد صحنه‌های فقر و سوءتغذیه در یمن، جنگ‌های بسیار، بمباران شیمیایی در هیروشیما و ناکازاکی، زنان و کودکان آواره سوری، آوارگان فلسطینی، مهاجران بی‌پناه مکزیک و... بوده است، جهانی که شاهد فرار دختر بچه‌های سرپا برهنه ویتنامی از بمباران وحشیانه امریکا و کشتار می‌لای است، چه تعداد اخراج یا تعلیق عضویت به آنها بدعبارت است؟!

در قطعنامه
تأسیسی کمیسیون
مقام زن و آیین
کار اکوسوک، هیچ
بند تصریحی در
خصوص تعلیق
عضویت یا اخراج
اعضا وجود ندارد
و ایجاد رویه‌های
جدید برای اعمال
زور و با انگیزه صرفاً
سیاسی می‌تواند
کمیسیون مقام زن
را برای همیشه در
مسیری سیاست‌زده
و معیوب درگیر کند